Jina: ………………………………………………………………… **Nambari: ………..………**

Shule: ………………………………………………………………. **Sahihi ....**

Tarehe: …………..……

102/2
KISWAHILI
KARATASI YA 2
LUGHA
OCT/NOV 2010
MUDA :SAA 2 ½

MTIHANI WA PAMOJA KANDA YA KUSINI

KIDATO CHA TATU

Kiswahili
Karatasi ya 2

MAAGIZO:

- *Andika **Jina lako** na **namba yako** katika nafasi ulizoechiwa hapo juu.*
- *Weka sahihi yako na tarehe ya mtihani*
- *Jibu maswali yote.*
- *Andika majibu yako katika nafasi ulizoachiwa.*

Swali	Upee	Alama
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
JUMLA		

UFAHAMU

Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali.

Msemo " Ya kle hayako" unatukuzwa sana na vijana na hata ambao wanathamini usasa. Msemo huu umetishia kuumeza na kuutema utamaduni wa Mwafrika. Utamsikia kijana akiambiwa na mzazi wake, " Jamani itabidi ujifunze lugha yako ya mama, hivi hatuwezi kuwassiliana na mababu zako kijijini." Naye Kijana huyu hujibu, huku macho kayatunga kwenye runinga, kidhibiti mbali mbali mkononi. " Hayo ni yako. Lugha inahitajika kutumiwa pale anapoishi. Mimi kijijini humo nitaishi lini?
Na huyu babu si anajua kiingereza?"

Huyu ni mfano mmoja tu unaoonyesha mabadiliko ambayo yamezikumba jamii zetu. Watoto na hata watu wa umri wa makamo wamerithi desturi mchafukoge amabze hazijulikani kama ni za kiafrika au kizungu. Mitindo ya mavazi ya kushangaza imezuka. Kuna wale wanaopendelea kutembea mbega wazi. Hawa vizibau viivyoning'inia kwenye fito za nyuzi. Kuna ba dhi ambao huvaa suruali ndefu ambazo zimening'inia kiasi cha kuvifanya viuno kwenye miundi. Huu nao ni usasa ati. Unapouliza unazomewa na kuambiwa umechelewa kutambua hii ni karne ya ishirini na ngapi.

Tofauti za umri zimeanza kuwa finyu mne siku hizi. Si bure kumpata kijana akimpita mzee kama kwamba hajamwona. Anangoja mzee amsalimu yeye. Vijana wengine hudiriki kujibizana na wazee wao kama kwamba ni wa rika moja. Hawawapi wazee fursa ya kuzungumza, badala yake huwakata kauli kila mara wanapozungumza na kuwaudhi. Anapoulizwa kwa nini anamjibu vibaya mzee huyo, anasema nyakati za 'kuhubiriwa' bila kuuliza maswali zimepita na kuzikwa.

Teknolojia mpya imewapunguzia udhi, baadhi ya vijana ambao hawapendi kufanya kazi. Katika baadhi ya familia, utapata kwamba kuna mashine za kufulia nguo na kupangusia sakafu. Vijana wengi wanaoinuka hawawezi hata kujifulia nguo. Wale ambao kwao hakuna mashine, wana vijakazi ambao huwafanyia kila kitu. Lao ni kulala tu na kusoma. Nafunzo ya kazi ambayo vijana walipata siku za mababu yameanza kuzikwa kwenye kaburi la sahau. Hata katika familia ambazo utapata wazazi wana ari ya kuwafunza wanao umuhimu wa kutenda kazi za nyumbani, utapata kwamba watoto wenyewe hawazipendi kazi hizi. Wa nahiari kucheza michezo ya kompyuta na kuta zama kupigana mierekani na masumbwi katika runinga. Si ajabu kwamba wengi wa vijana wa nakua wakadhini njia ya kutatua migogoro ni kupitia kwa makonde migoto vichwani.

Suala la unasaba ulikuwa na umuhimu mkubwa katika siku za kisogoni. Neno ndugu lilikuwa na maana pana katika jamii ya Mwafrika. Watoto wa ami, mjomba tu katika uhusiano wa karibu tu, motto wa mama au baba yako. Vijana wengi hawajui hata mabinamu zao. Jambo hili limefanya wengine kuoa watu wa ukou wao bila kujua. Kwa hivyo pale tunapoiga mitindo ya kisasa kmama vie ya mzvazi,tuige kwa tahadhar. Mavazi tunaypvaa yasikinza ne na maadili ya jamii zetu. Elimu ya kisasa isiwe kisingizio cha kusahau kitovu chetu. Tukumbuke methali isemayo "Usiache mbachao kwa mswala upitao."

Maswali.

1. Pendekeza kichwa mwafaka cha taarifa hii. (alama 1)

……..

2. Tafauti za umri zimenza kuwa finyu mne siku hizi. Fafanua kauli hii kulingana na taarifa. (alama 2)

……..

…….

3. Mabadiliko yaliyokithiri katika jamii ni kutokana na vijana wasiowajibika.
Thibitisha. (alama 5)

……..

…….

……..

…….

4. Eleza chanzo cha mabadiliko ya vijana kulingana na taarifa. (alama 4)

……..

…….

……..

……..

…….

5. Eleza maana ya maneno yafauatayo kama yalivyotumika katika taarifa. (alama 3.)

(a) Mchafukoge ………………………………………………………………………………..

(b) Finyu ………………………………………………………………………………..

(c) Kuwajibika ………………………………………………………………………………..

2. <u>UFUPISHO.</u>

Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali.

Hatua mbalimbali zimefanikisha uendelezaji wa lugha ya Kiswahili. Kwanza, hatua ya Umoja wa Afrika kukichukua kiwahili kuwa lugha majowapo rasmi katika vikao na mikutano yako ni hatua muhimu. Umuhimu wake ni kuwa lugha ya Kiswahili itaanza kuzungumwa katika takribani pande zote za Afrika.

Kufufuliwa kwa jumiya ya Afrika Mashariki nu nyingine muhimu. Moja ya mapendekezo ya jumuiya hii na serikali zake kuhakikisha kuwa Kiswahili kimeratibiwa kuwa lugha rasmi katika nchi hizi.

Hali ya kuifanya lugha ya Kiswahili kuwa rasmi katika nchi tatu za Afrika mashariki itasaidia katika kupiga hatua kwa uzungumzaji na utumiaji nchi za Burundi na Rwanda kuwa wanachana wa jumuiya ya Afrika Mashariki ni hatua itakayosaidia kusa mbaza kiswaili zaidi.

Nchini Kenya, hatua ya habari kusisitiza kwa wanasiasa kuwa ni lazima wazungumze Kiswahili wanapotaka kutoa taarifa zao kabla kuzungumza liingereza ni hatua nyingine muhimu. Siku hizi, wa nasiasas nchini Kenya wamelazi mika kuzungumza Kiswahili sio tu katika vyombo vya habari bali pia katika mikutano ya kisiasa. Labda hatua hii itasaidia kuondoka kasu mba ya kikoloni miongoni mwa baadhi ya watu kuhusu matimizi ya Kiswahili n akuidunisha huku wakijonea fahari kutumia lugha za kigeni kama kiingerza. Aidha, huenda ikawa hamasisha wananchi kuhusu kutumia lugha ya kiwashili na umuhimu wa kuinea fahari miktadha yote ya shughuli za jamii.

Aidha, Kenya inahitaji kuratibu shughuli nyingine za kuimarish kiswahilinchini. Ni muhimu mwongozo na taasisi inayokuza na kuendeleza msamiati na istilahi za Kiswahili kuwepo. Hii ni kwa kuwa kukosekana kwa taasisi kma hiyo kumeishia kusambaza msamiati kiholela katika maeneo mbalimbali. Matumizi kama haya ya koholela yanarudisha nyum amaendeleo ya Kiswahili.

Pia, kuzuka na kuenea kwa matumizi ya Shen' miongoni mwa vijana na wana jamii kwa jumla ni tatizo linalopaswa hatua za kuratibu matumizi yake nay ale ya lugha rasmi. Ladba kuchapishwa kwa magazeti au majarida mengi ya Kiswahili kunaweza kusiadia zaidi. Pia, kufanywa utafiti zaidi katika lugha ya Kiswahili na kukiendeleza ni nji ainayowezza kuauni hali ya mambo.

(a) Ni hatua gain za hivi karibunizinazosaidia ukuaji na maendeleo ya Kiswahili?
(maneno 30 - 40) (alama 7)

……..
…….
……..
……..
…….
……..
…….
……..
……..
…….

(b) Eleza matatizo yanayokumba maendeleo ya Kiswahili.
(maneno 40 – 50) (alama 8)

……..
…….
……..
……..
…….
……..
…….
……..
……..
…….
……..
…….
……..
…….

3. MATUMIZI YA LUGHA (ALAMA 40

(a). i) Taja irabu mbili za mbele (alama 2)

……..
…….

ii) Andika mifano miwili ya nusu – irabu. (alama 2)

……..
…….

(b) Tofautisha maana:

i) ba'rabara……………………………………………………………………………………

ii) bara'bara……………………………………………………………………………………

(c) Tambua yambwa tendwa na yambwa tendewa katika sentensi ifuatayo:

Baba aliandikiwa barua na motto wake. (alama 2)

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(d) Changanua sentensi ifuatatyo kwa njia ya visanduku

Mwalimu alipomwona jana alimkabidhi zawadi (alama 4

……………………………………………………………………………………………………..

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

…………………………………………………………………………………………………….

(e) Bainisha matumizi ya 'ni' katika sentensi ifuatayo: (alama 2)

Mama alituamuru, "Tokeni hapa! Nyini ni wezi."

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(f) Tunga sensensi mbili kudhihirisha maana tofauti za neon lifuatalo: (alama 2)

Mwiko

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(g) Onysha matumizi mawili ya kibainishi.

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(h) Andika kwa msemo wa taarifa.

Mama alimuuliza bintiye, " Utaenda sokoni kesho?" (alama 2)

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(i) Badilisha sentensi ifuatayo iwe katika hali ya kutendama

Maziwa yamenganda (alama 1)

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(j) (i) Unda kivumishi kutokana na kitenzi kifuatacho:

Safisha (ala ma 1)

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(ii) Unda nomino kutokana na kitanzi Safiri (alama 1)

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(k) Eleza matumizi mawili ya – ngali (ala ma 2)

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(I) Bainisha maana mbili za sentensi ifuatayo:

Watu wa Kajiado wamwogopa samba kuliko watu wa Nairobi. (alama 2)

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(m) Andika Kwa wingi:

Waya umekatika. (alama 2)

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(n) Andika kwa wingi:

Sahani yangu ili nunuliwa mjini. (alama 2)

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(o) Ainisha virai katika sentensi ifuatayo:

Watu hao walimba zizuri sana. (alama 2)

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(p) (i) Nini maana ya mofimu tegemezi. (alama 1)

……………………………………………………………………………………………………..

…………………………………………………………………………………………………….

(ii) Toa mfano wa mofimu tegemezi? (alama 1)

……..

……..

(q) Andika kinyume cha maneno yaliyopigwa mstari. (alama 2)

Mwalimu alisoma kwa makini

……..

……

(r) Yakinisha sentensi ifuatayo:

Chakula hakipikiki vizuri. (alama 1)

……..

……..

(s) Ainisha nomino katika sentensi ifuatayo:

Urembo wake unatokana na matumizi ya manukato. (ala ma 2)

……..

……..

4. ISIMUJAMII (ALAMA 10)

Watu wanapozungumza huenda wakafanya makosa ya sarufi n aya kimatamshi hapa na pale, n ahata hutumia msamiati vibaya.

(a) Eleza sababu za kufan ya makosa haya. (alama 8)

……..

……..

……..

……..

……..

……..

……..

……..

……..

……..

……..

……..

……..

……..

……..

……..

………..

……….

………..

……….

………..

……….

(b) Makosa kama hayo huathiri vipi mawasiliano. (alama 2)

………..

……….

………..

……….